

Vogeltjes kijken

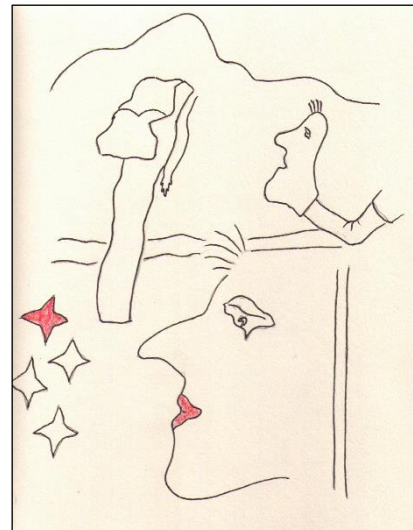
Het is koud, er ligt sneeuw in de tuin. Wij hebben een bakje met vogelvoer aan het raam gehangen, voor de mezen, mussen, roodborstjes en vinken. Die maken er dankbaar gebruik van, ze vliegen af en aan, het is een vrolijk gezicht. Maar soms komt er een merel, die is eigenlijk te groot voor het bakje, en een enkele keer een ekster, die is helemaal te groot. Als ik het zie verjaag ik ze – zinloos natuurlijk. Ik verbaas me er zelf over. De natuur naar je hand zetten is even onuitroeibaar als vergeefs.

De Romeinse filosoof Epictetus beweerde, al aan het begin van onze jaartelling, dat de stoïcijnse levenskunst draait om de vraag: wat heb je in je macht, en wat niet? Wie denkt dat hij dingen naar zijn hand kan zetten waar hij geen macht over heeft, bezorgt zichzelf groot ongemak. De kunst is dat onderscheid helder voor ogen te houden. Daar voorkom je onnodige moeilijkheden mee.

Het klinkt simpel, in de praktijk is het hondsmoeilijk.

Wat heb ik in mijn macht? Niet veel voor mijn gevoel. Toch probeer ik met zowat alles wat ik zeg en doe iets teweeg te brengen. Ik stel een vraag om antwoord te krijgen, ik deel iets mee om een ander te informeren over wat ik denk of voel of wil. Maar die ander heeft altijd zijn eigen agenda. De wereld naar mijn hand zetten is een hardnekkige illusie. In organisaties is dit het probleem van alle neuzen dezelfde kant op krijgen. Anders gaat ieder zijn eigen neus achterna. Het is volgens Epictetus een onmogelijke opgave, een garantie voor ongeluk en stress – wat in de praktijk ook klopt.

Maar er is hoop. Jaren geleden ontdekte ik dat er eeuwenlang onderscheid is gemaakt tussen de zogenaamde vrije en de dienstbare kunsten. Die laatste, de *artes serviles*, gaan over de vaardigheden van de vakman, de jurist, de dokter, de manager, de leraar. Zij geven je macht over een specifiek vak. De eerste, de *artes liberales*, gaan over de vaardigheden van een vrij mens. Zij omvatten retorica, dialectica, grammatica, de taalvakken, plus een aantal rekenvakken. Die zijn niet bedoeld om een specifieke professie onder de knie te krijgen, maar om vrijelijk na te denken, over hoe 'het goede leven' eruit ziet. De plek waar je dat

doet heet in het Grieks *scholè*, ons woord school komt er vandaan. Het betekent 'vrije ruimte', een ruimte waar je even niets hoeft (niet bepaald het beeld van tegenwoordig).

De grote kunst van Epictetus is niet om het streven naar macht op te geven, maar in dat streven vrije ruimte te maken, de druk ervan af te halen. Alsof je naar de vogeltjes zit te kijken, of je ze nu verjaagt of niet.